

NAGY LÁSZLÓ A FELSŐERDŐSORI TANÍTÓNŐKÉPZŐBEN

NAGY LÁSZLÓ életének jelentős éveit töltötte a budapesti VI. (ma VII.) kerületi Felsőerdősor utcai tanítónőképző intézetben. Jó lehetősége nyílt itt arra, hogy a tanítónőképzés korszerűsítésével kapcsolatos koncepcióját a gyakorlatban megvalósíthassa. Munkásságáról hű képet kapunk az intézet értesítőiből: nemcsak NAGY LÁSZLÓ tanulmányait, jelentéseit olvashatjuk e füzetek lapjain, nemcsak tudományos eredményeit ismerhetjük meg belőlük, hanem emberi arcát, melegszívű pedagógus-lelkületét is, nemcsak a tudóst, de a tanítványai által nagyon tisztelt és szeretett nevelőt is.

Az alább közölt részletek *A budapesti VI. kerületi s a tanítónőképző-intézeti tanárjelöltek didaktikai kiképzésével megbízott állami tanítónőképző-intézet értesítője 1907/1908. és 1922/1923. közötti számaiból* valók.

1908 júniusában nevezték ki az intézethez NAGY LÁSZLÓt, ez „természetes folyamánya a tanítónőképző intézeti tanárjelöltek didaktikai kiképzésével való megbízatásunknak . . . Nagy László nevét ma már a haza határán kívül is jól ismerik, különösen a gyermekpszichológiai tudományokkal foglalkozó körök . . .”

Értesítő, 1907/1908. 21. old.

*

LÉLEKTANI LABORATÓRIUM

Amióta EMERICZY *Tapasztalati lélektana* (1875) megjelent, lassanként átalakult a képzőintézeti lélektani oktatás módja. Azon eljárás helyett, hogy a tanulókkal elvont lélektani meghatározásokat közöljünk, meghonosodott a lélektani tanításnak induktív módszere. A ma divatozó eljárást azonban csak fenntartással mondhatjuk induktívnak, mert a meghatározások nem közvetlen szemléletekből indulnak ki, hanem *elképzelt példák*ból. Ezek a sokszor nagyon önkényesen megalkotott példák éppúgy nem származtatnak reális fogalmakat a lelki élet folyamatairól, mint a természeti folyamatokról a vegytani és természettani oktatás azon módja, hogy a kísérleteket felrajzoljuk és elmondjuk a tanulóknak.

Ma már nem különbözhetik a lélektan tanításának módszere a természettudományokétól. Igaz ugyan, hogy a lelki folyamatok nem vizsgálhatók közvetlenül, miként a természeti folyamatok egy része, azonban bizonyos, hogy közvetett

megnyilvánulásaiak éppúgy meghatározhatók szabatosan, mint a természeti folyamatokéi, mert azok a külső folyamatok térben és időben jelennek meg. Amilyen tanítói eljárásokat alkalmazunk tehát a természettudományokban, ugyanazokkal élhetünk a lélektanban, vagyis miként a természettudományok tanításában, úgy a lélektanban is *szemléltetünk, megfigyeltetünk, kísérletezünk*.

A lélektanban mind a szemléltetés, mind a megfigyeltetés és a kísérleti bemutatás eszközeinek egy része keze ügyébe esik a tanárnak, vagy legalább könnyen előállítható. Az észrevételi, szemléleti folyamatok, a téri fogalmak keletkezését bemutató folyamatok előidézhetők az iskolai bútorokon, tárgyakon. A szín-szemléletek, színskálák színes papírosokból könnyen beszerezhetők vagy megfesthetők. A fényingerek abszolút és relatív küszöbeit megközelítően bemutathatjuk a parázsló és lángoló gyufán, gyertyán, villamos vagy egyéb lámpán. A hallást megvizsgálhatjuk zsebórával, közönséges füttyölővel vagy emberi hanggal, a látást nyomtatott betűkkel, színes papírokkal vagy szövetdarabokkal. Majd az emlékezet-, képzeletfolyamatokat, appercepciót, figyelmet demonstrálhatjuk oly kísérletekkel, amelyeket eszközök nélkül hajthatunk végre. Még többre megy az, akinek jól berendezett természettani és vegytani laboratórium áll rendelkezésére. A szívrávnyszínek, a kiegészítő színek bemutathatók a színkorongokon, a WEBER-féle törvény a súlyokkal, a FECHNER-féle törvény a HUMFORD-féle fotométerrel, a szagok nemei, az ízek, a reflex és a kifejező mozgások az illatos és ízes anyagokon. Mindezen eszközök és anyagok kikerülhetnek a jól felszerelt természettani és vegytani szertárból.

Azonban sem az eszköz nélkül való primitív demonstrációkkal, sem a fizikai eszközökkel nem elégedhetünk meg a lélektan tanításában. Eszközök nélkül nem tudjuk bemutatni a lelki folyamatok azon alapvető tulajdonságait, amelyeken az egész modern lélektan alapul, t. i. hogy azok nemcsak minőségileg, hanem mennyiségileg is kifejezhetők, vagyis *mérhetők*. Ami pedig a fizikai eszközöket illeti, a természettani laboratóriumokban nem találunk meg mindent, ami nekünk a lélektanban kell, vagy nem oly kivitellel, mint nekünk kell. A fizikai iskolai demonstráló eszközök rendesen nem elég tökéletesek ahhoz, hogy a lelki folyamatok finomságai bemutathatók lennének. A színkorongok, a fotométer, a mérőcsészék és súlyok, a hangvillák tökéletesebb vagy módosított kivitele, az ízek és szagok másrendű és teljesebb összeállítást kívánnak, mint azok a természettani és vegytani laboratóriumokban fellelhetők.

De a kísérleti eszközök jelentékeny része, amelyek a lélektani oktatásban nélkülözhetetlenek, teljesen hiányzik a természettani szertárakból. Ezek sajátlagos lélektani eszközök. Ilyenekre már a psychophysikai demonstrációkban van szükség, mint az eszteziométerek kétféle nemére, az olfaktométerre, a hallás-, a színvakságvizsgáló készülékekre. Bemutatandók továbbá az anthropometrikai mérőeszközök, az ergográf. Ide tartoznak még a belső, reflexív lelki folyamatok meghatározására szolgáló kísérleti eszközök, pl. a tachistoskop, a WUNDT-féle appercepciós kísérletek számára, de különösen a RANSCHBURG-féle mnemométer. Ez utóbbi nélkülözhetetlen, általános eszköze a psychikai folyamatoknak, az emlékezet, a figyelem, a tudatterjedelem, az appercepció-törvények meghatározásának. Ilyen gyanánt említhető a 0,2 másodperces chronométeróra is, amely különösen experimentális didaktikai célokra használható. Ide tartoznak azok az élettani eszközök, amelyek a lélektan-tanításban is nélkülözhetetlenek, úm. reakciókészülékek, kimográfionok, ergográfok, a különböző izommozgás-meghatározók, az ütér, a szívverést, a lélegzést meghatározó készülékek.

Ezek után kétségtelennek fog látszani, hogy az induktív lélektani oktatás

keresztülvitele végett külön laboratóriumra van szükség. De egyéb célok is megkívánják, hogy oly iskolákban, ahol lélektani oktatás folyik, így a tanítóképző intézetekben is, lélektani laboratórium rendeztessék be. Lehetővé kell tenni, hogy egyes kiváló szakképzettségű tanárok tudományos kísérleteket végezzenek. Ez a lélektan egyetemes előhaladásának érdeke. A lélektannak egyik ága, a gyermeklélektan meg éppen legalkalmasabb módon s legtöbb eredménnyel az iskolákkal kapcsolatos lélektani laboratóriumokban művelhető, ahol a kísérleti eszközökkel együtt a vizsgálati anyag is keze ügyébe esik a kutatónak.

Ilyen berendezésekből hasonló értékes haszon háramlík a neveléstudomány egy újabb módszerére, az ún. *kísérleti didaktikára*. Megjegyzendő, hogy a gyermektanulmányi és kísérleti didaktikai célok végett a rendes laboratóriumi felszerelésektől eltérő különleges berendezésekre nincs szükség, mert e mezőkön a vizsgálatok a RANSCHBURG-féle mnemométerrel, a tizedmásodperces órával, az eszteziométerrel, az antropometrikai eszközökkel, kevés kivétellel, elvégezhetők.

Kiemelem, hogy tanítóképző intézetekben kettős okból is szükséges, hogy szakképzett egyének *gyermektanulmányi s kísérleti oktatástani* vizsgálatokat végezzenek. Egyik a tudományos szempont. A tanítóképző intézetek, mint kimagaslóan pedagógia-intézetek, különösen hivatottak a gyermektanulmány és neveléstudomány művelésére. De berendezésük is különösképpen alkalmassá teszi őket erre, mert a hatéves korú gyermekektől a tizennyolc évesekig gazdag vizsgálati anyag áll rendelkezésükre.

A másik szempontot a tanítók kiképzésének érdeke hozza létre. Ugyanis a nevelői és oktatói hivatás okszerű teljesítése megköveteli, hogy a leendő tanítókat a gyermektanulmányozás néhány eredményével és főbb módszereivel megismertessük a képzőintézetekben. E követelmény felállítására ismét a természettudományok szellem tartása vezérel bennünket. Ha az elemi oktatás gyakorlata érdekében megkívánjuk a növendékektől, hogy a természettudományokból kísérleti gyakorlatokat végezzenek a képzőkben, akkor legalább így joggal kívánhatjuk, hogy a lélektani vizsgálódások terén is szerezzenek némi gyakorlatot. Ha mindkettőre kiképezzük a tanítót, akkor válik az ő működése előtt harmonikus egésszé a kettős szempont: *a gyermeklélek és a tudomány*.

Örömmel jelenthetem, hogy mindaz, amit itt elmondottam, nem pusztán akadémikus fejtegetés, hanem egyelőre legalább egy intézetben a megvalósulás küszöbe előtt áll. Ugyanis a folyó iskolai év elején, szeptemberben, a budapesti VI. ker. (felsőerdősori) áll. tanítónőképző intézetben, ahol mint a pedagógia tanára működöm, FARKAS SÁNDOR igazgató, ki a gondolatot voltaképpen kipatantotta, részletes felterjesztést intézett a pszichológiai laboratórium létesítése és felszerelése tárgyában a közoktatási miniszterhez. Sok ok szólott amellet, hogy ez intézetben lélektani laboratórium állíttassék, ilyenek: e képző középponti fekvése az országban, az a körülmény, hogy jó és tágas helyisége, sőt helyiségei vannak a lélektani laboratórium számára, főleg pedig, hogy ez intézethez a gyakorlati tanárképzés van csatolva.

NEMÉNYI IMRE dr. miniszteri tanácsos, a tanítóképzés ügyének vezetője a közoktatási minisztériumban, melegen felkarolta, támogatta ez ügyet. Miként mondá, ő a tanítóképző intézeti pedagógiai oktatás fejlődését s bizonyos mérvű átalakulását várja a lélektani laboratórium létesítésétől. Szerinte a képzőintézeti pedagógiai oktatást modern szellemnek kell áthatnia az egész országban, első-sorban a központi intézetekben. A modern szellem és tartalom kifejlesztéséhez megadandók a kellő eszközök és feltételek. Ezek az általa többször hangoztatott

érvek indították őt arra, hogy a lélektani laboratórium létesítését melegen ajánlja TÓTH JÁNOS államtitkárnak és APPONYI ALBERT gróf miniszternek. Az államtitkár és a miniszter urak méltányolván egy ilyen kezdéshez fűződő kulturális érdekeket, hozzájárultak az osztályvezető előterjesztéséhez. A miniszter úr a lélektani laboratóriumot az 1909. évi február havában intézetünkhöz engedélyezte, s erre a célra, nemkülönben az embertani felszerelés kiegészítésére 2400 K összeget utalványozott. Ennek következtében a nagy gonddal összeállított jegyzék alapján a készülékeket és szemléltető eszközöket beszereztük, s a lélektani laboratóriumot az ember-testtani felszereléssel együtt az intézetnek egyik tágas első emeleti termében berendeztük. Az elmúlt iskolai évben a létesítés tényével meg kellett elégednünk, a laboratóriumnak az oktatás céljaira való felhasználása s általában a laboratóriumi munka a jövő iskolai évben fog életbe lépni.

E lélektani laboratórium berendezésének irányelveit fentebb ismerttettem. Annak részletes megismerését az érdeklődők személyes megtekintése számára tartjuk fenn. Itt csak annyit említünk meg, hogy a felszerelés magvát a HÖFLER—WITASEK gyűjtemény alkotja.* Ezen gyűjtemény egyszerű kivitelű eszközei alkalmasak a tanítóképző intézeti lélektani oktatás tételeinek elemies demonstrálására. Hogy a pontos mérések és egzakt kísérletek közül azok is bemutatathatók és laboratóriumszerűen végezhetőek legyenek, amelyek a gyermektanulmányozásban és kísérleti oktatásban szerepelnek, beszereztünk néhány kísérleti eszközt ZIMMERMANN lipcsei mechanikus pszichológiai műhelyéből. Megjegyzem, hogy e felszerelésünk még egyáltalán nem elégíti ki a lélektani laboratóriummal szemben támasztható igényeket. Felszerelésünk ma még hiányos, pl. a jó élettani kísérleti eszközök teljesen hiányzanak. Ezek folyamatos beszerzése évről-évre fog történni.

E helyen s ez alkalommal is hálás köszönetet mondok RANSCHBURG PÁL Dr-nak, a m. kir. lélektani s gyógypedagógiai laboratórium igazgatójának, mert e felszerelés jegyzékének összeállításában segítségünkre volt. Az ő széles körű tapasztalata, nagy szaktudása e jegyzék minden egyes pontjára nézve tájékoztatott, útha igazított bennünket.

Létesült tehát az első iskolai lélektani laboratórium Magyarországon. És aligha csalódunk, ha azt állítjuk, hogy ez a lélektani laboratórium az európai államok tanítóképző intézeteire nézve az úttörők közé tartozik. Az első képzőintézeti laboratórium szerény keretek között és főleg szerény igényekkel, mert túlzott igényeket támasztani vele szemben nagy hiba volna; kezdi meg működését. Reméljük azonban, hogy az úttörés nehézségeivel meg fog küzdeni, s az egész ország tanítóképző intézeteire, sőt középiskoláira nézve is nagy fontosságú kezdeményezés magját rejti magában.

NAGY LÁSZLÓ

Értesítő, 1908/1909. 2—7. old.

* Az önképzőkör pályatételeket is tűzött ki. Két pályamunka érkezett be. Az egyiknek tárgya: „A gyermekjáték lélektana”. A másiknak címe: „Tanulmány a gyermekrajzokról”. Az önképzőkör és az intézet záróünnepségén NAGY LÁSZLÓ tanárnő úr tett jelentést a két műről. Ismertette mind a két mű tartalmát. Az első mű ismerteti általában a szép elemeit, ezek megnyilatkozását

* HÖFLER—WITASEK: Hundert psychologische Schulversuche mit Angabe der Apparate. 2. kiadás. Lipcse, J. Ambr. Barth kiadása. 1903. (Nagy László jegyzete.)

a természeti, a művészi szépen és a gyermekjátékokban. A gyermekjátékok lélektani motívumai. A játékosztón megnyilatkozása a csecsemő-, a kisdéd-, a gyermek- és az ifjúkorban. A gyermekrajzokról írt tanulmány foglalta azon kísérleteknek, amelyeket Nagy László igazgató úr végzett a gyakorló iskolában. A gyermekek négyféle témáról készítettek rajzokat. Az író összesen 350 rajzot dolgozott fel, szempontjai voltak: 1. a fejlődés, 2. a család hatása a gyermek felfogására, 3. az iskola hatása, 4. a természeti környezet hatása. Nagy László úr mind a két művet megdicsérte, mint a szakirodalmat feldolgozó s önállóságra törekvő dolgozatokat. Ezért azokat érdemesnek nyilvánította a jutalomra. A tanári testület határozatából a gyermekjátékokról írt művet a PERES SÁNDOR alaphól egy arany jutalommal tüntették ki, írója VIKTOR GABRIELLA III. éves növendék. A gyermekrajzokról írt dolgozat írója MAISLIS BLANKA, IV. éves növendék. Ezt szintén megjutalmazta a tanári testület egy arannyal, amelyet egyik tanár úr ajánlott fel."

Értesítő, 1908/1909. 23—24. old.

(Nagy László címzetes igazgató volt.)

A LÉLEKTANI LABORATÓRIUM CÉLJA S BEREDEZÉSÉNEK SZEMPONTJAI A TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZETBEN

Az iskolai lélektani laboratóriumnak célja általában a lélektani tételek érzékeltető tanítása, a lélektani oktatás demonstratív teljesítése. El akarjuk érni, hogy mindazok a tételek, amelyek a lélektanban induktív úton születtek meg, amennyiben az iskolai oktatás keretébe tartoznak, induktíve is taníttassanak. Azonban a tanítás induktív keresztülviteléhez korántsem tartjuk elegendőnek a képzetbeli példák módszerét, hanem szükségesnek véljük, hogy az induktív oktatás anyagául szolgáló folyamatok valósággal, érzékelhető módon hozassanak létre és pedig *legalább megközelítőleg* azon a megfelelő módon, amelyen keresztül a tudomány is hozzájutott azoknak ismeretéhez. Az iskolai lélektani oktatásban pl. bemutatjuk a reakció-folyamatokat mind az akusztikai, mind az optikai ingerek alapján, azonban $\frac{1}{1000}$ másodperc pontosság helyett megelégszünk $\frac{1}{100}$,

sőt $\frac{1}{10}$ másodperces időmeghatározással. Vagy amikor a hallás felső határát, a felső hangingerküszöböt a GALTON-féle síppal bemutatjuk, meg kell elégednünk a hangmagasságoknak a nyolcadok szerinti felosztásával. Megjegyzendő, hogy nem mindenkor elégedhetünk meg megközelítő eredményekkel. Amikor *törvények* demonstrációjáról van szó, akkor minuciózus pontossággal járunk el, mert csak ez esetben lesz meggyőző ereje kísérletünknek. Például a WEBER-féle psychophysikai alaptörvényt részletes pontossággal kell demonstrálnunk.

Mindenesetre még vitás kérdése az iskolai lélektani oktatásnak, hogy kísérleti demonstrációinkban mikor és mennyire követeljük meg a tudományos szabatságot. E kérdésről később visszatérek. Azonban semmi esetre sem lehet vitás az a követelmény, hogy ne képzelt példákkal, lerajzolt eljárásokkal, hanem valósággal előidézett folyamatokkal, vagyis tényleg végrehajtott kísérletekkel demonstráljuk tételeinket. Úgy végezzük tehát a lélektani tanítást, amiként az a természetben, vegytanban, biológiában általánosan elfogadott. Ez pedig csakis úgy érhető el, ha a középfokú iskolák mellett, mindenütt, ahol lélektani oktatás folyik, egyéb iskolai laboratóriumok mellett lélektani laboratóriumot is rendezünk be.

Különösen a tanító- és tanítónőképző intézeteknek van elengedhetetlenül szükségük lélektani laboratóriumokra, mert a tanítóknak hivatásuk teljesítéséhez tartozik az a képességük, hogy a konkrét lélektani tényekkel foglalkozzanak. Nekik az egyes lelki jelenségeket elemezniük, az analóg jelenségeket egymással

összekapcsolniok, az alkotó elemeket a nagyobb egységekre vonatkoztatniok kell. A tanulóknak bizonyos lelki folyamatokat meghatározott célokból mester-séggel kell előidézniök. Ezek mind olyan műveletek, amelyek analógok a lélektani kísérletekben követett eljárásokkal. A lélektani kísérletekben való tájékozott-ság tehát igen hasznos a tanítói hivatásra való előkészülethez. Különben ma már, amikor Európa több államában, mint Magyarországon, Svájcban, Orosz-országban, Bulgáriában megindult a mozgalom a képzőintézeteknek lélektani laboratóriumokkal való ellátására, korántsem elégedhetünk meg a laborató-riumok fontosságának méltatásával, hanem meg kell vonnunk a képzőintézeti lélektani laboratóriumok feladatának ésszerű határait, s kutatnunk kell azon elveket, szempontokat, amelyeket a képzőintézetek lélektani laboratóriumainak berendezésében követnünk kell, ha azokat a célnak megfelelőkké akarjuk tenni. Erre nézve tapasztalatok alapján kialakult nézeteinket pontokba szedve fogom előadni.

1. Ha a laboratóriumi berendezés ügyét meg akarjuk oldani, úgy, elsősorban a tanítóképző intézeti lélektani laboratórium *feladatával* kell tisztába jönnünk. Általában szemünk előtt kell tartanunk, hogy a képzőintézeti laboratóriumnak nem célja dilettáns bűvároknak a nevelése, hanem pusztán az egyénekben lélek-tani intelligencia kifejlesztése, minthogy pedig ezt az oktatásnak kísérleti mód-szerrel való berendezésével érjük el, ennél fogva a tanítóképző intézeti lélektani laboratórium csupán az oktatás szolgálatában álló intézmény. Az egyetemi laboratóriumoktól eltérőleg demonstráló jellege van. Hogy tudományos vizsgá-latok folynak-e a képző laboratóriumában, az egészen esetleges körülmény, a lélektant tanító tanár egyéni készségétől, diszpozíciójától s a laboratórium berendezésének minőségétől függ.

Mikor azonban hangsúlyozzuk, hogy a képzőintézeti lélektani laboratóriumok-nak csak szűkkörű tudományos munkakörük lehet, ugyanakkor ki kell emel-nünk, hogy a képzőintézeti lélektani oktatásnak, tehát az oktatás szolgálatá-ban álló műhelynek is pedagógiai célja van. A lélektani oktatás a képzőkben pedagógiai és didaktikai alkalmazásokra törekszik. Sőt amennyiben a képző-intézetek lélektani laboratóriumaiból a tudományos kutatás nem zárható ki, ezek főként két területre szorítkoznak, úgymint *a didaktikának kísérleti alapon való továbbművelésére és a gyermeki lélek életjelenségeinek induktív vizsgálatára*. Ez a két feladat a tanítóképző intézetek sajátos működési körének természetéből önként következik. Eszerint a tanítóképző intézeti laboratóriumokat, akár demonstráló jellegüket, akár a pedagógiával összefüggő céljukat tartjuk szem-ünk előtt, *helyesen pedagógiai-psychologiai laboratóriumoknak* nevezhetjük.

2. Minthogy a lélektan és élettan együtt alkotják a neveléstan propedeutiká-ját, azért a tanítóképző intézetekben a lélektan és élettan tanítása között szoros kapcsolat tartandó fenn, amit a lélektan tudományos fejlődésének mai iránya is támogat. Ez a kapcsolat érvényesül a lélektani laboratórium berendezésében is. *Minden tanítóképző intézeti lélektani laboratóriumot célszerű ellátni élettani föl-szereléssel* is, vagy ha valamely képzőintézetnek már van élettani laboratóriuma, az a személyre és a helyre nézve egyesítendő a lélektanival. Tehát el kell látni a lélektani laboratóriumot embertani ábrázolatokkal, képekkel, mintákkal, mik-roszkóppal, preparáló eszközökkel s preparátumokkal; továbbá az élettani folya-matokat regisztráló készülékekkel, úgymint sphygmográffal, pneumográffal, cardiográffal, carotisdobbal, s az ezek működésének regisztrálására szolgáló kymographionnal, sőt ide csatolható az egészségtan és életmentés tanításához szükséges mintafolszerelés is. De még az esetben is, ha a lélektani laboratórium-

nak élettani felszereléséhez nincsenek is meg a kedvező feltételek, feltétlenül szükséges a lélektani laboratóriumnak az *anthropometrikai eszközökkel* való felszerelése. Szükséges pedig ez nemcsak azért, mert az anthropometrikai mérések bizonyos lélektani vizsgálatok alapjául szolgálnak, hanem főként azért, mert a mérések pedagógiai szempontból igen fontosak, annyira, hogy a leendő tanítók ezekbe való begyakorlása igen kívánatos. Nem hiányozhatnak tehát egy képzőintézetben sem a magasság-, a testsúlymérésekre, a koponyamérésekre, a mellbőség mérésére szolgáló eszközök, s a közönséges centiméter mérték.

3. Ami most már *magát a lélektani felszerelést* illeti, alaptételtül fogadhatjuk el, hogy a tudományos kutatások céljaira szolgáló lélektani eszközök kevés kivétellel nem alkalmasak a tanítóképző intézeti lélektani oktatás demonstrálására. A tudományos lélektani eszközök nagyobb része meghaladja azon színvonalat, amelyen a képzőintézeti lélektani oktatás állhat. A tanítóképző intézetek s középfokú tanintézetek (gimnáziumok, reáliskolák) bizonyos mértékig külön felszerelésre szorulnak. A tudományos eszközöktől bizonyos fokig eltérő, külön felszerelésre irányuló törekvések valóban mind élenkebben nyilvánulnak meg a lélektani felszerelések technikájával foglalkozó vállalatok, pedagógiai körök részéről. Ilyen eszközök árjegyzékét adta ki a lipcei gyáros, ZIMMERMANN, továbbá van összeállításunk SCHULTZETÓL.* A HÖFLER—WITASEK-féle jegyzék régiebb keletű.**

Meg kell állapítanunk azon szempontot, amely akár ezen felszerelések megítésében, akár a jövőben a demonstráló eszközök szervezésében irányadó lehet. A lélektani tudományos eszközöktől, mint egyéb tudományokban, két tulajdonságot kívánunk meg. Az egyik, hogy a jelenség időbeli, térbeli s erőbeli viszonyait a lehető legteljesebb részletességgel határozza meg. Ez a *minuciozítás* követelménye. A másik követelmény, hogy az eszköz alkalmas legyen a teljes pontosságú meghatározásokra: ez a *precizitás*. A képzőintézetekben s általában a középfokú iskolák felszerelésében a minuciozitással szemben támasztható követelményt alacsony fokra szállítjuk le. Pl. amint már cikkem elején jeleztem, az 0.001 másodperc pontosság helyett megelégszünk 0,1, sőt 0,2 másodperccel. Ellenben szükséges, hogy az eszközök a kívánt méréseket teljes pontossággal végezzék. Az *eszközök precizitásából a középfokú oktatásban sem engedhetünk semmit*. A képzőintézeti lélektani demonstráló-eszközöktől is, miként az egyetemiek-től, megkívánjuk, hogy pl. a jelzett 0,2 másodperc legyen valóban 0,2 másodperc. A tanítóképző intézeti lélektani laboratóriumunk jelenleg összeállított eszközgyűjteményeiben a minuciozítás szempontjából is nagy a bizonytalanság, az egzakt pontosság tekintetében pedig még több kívánnivalót hagynak fenn. Áll ez különösen a HÖFLER—WITASEK-féle gyűjteményre.

4. Most még döntésre vár az a kérdés, hogy mily *terjedelmet* öltson a tanítóképző intézeti lélektani laboratóriumok felszerelése. E kérdés eldöntésében több szempontot kell számba vennünk. Elsősorban tartsuk szemünk előtt, hogy számos kísérletet eszköz nélkül hajtunk végre a lélektani tudományban, tehát eszköz nélkül demonstrálhatók a lélektani oktatásban is. Ide tartoznak a képzetkapcsolási kísérletek, az emlékezetet meghatározó kísérletek, a fáradtságmérések, az egyéni típusok meghatározását célzó kísérletek egy része, s a didaktikai kísérletek nagyobb része. Ezek azok a kísérletek, amelyek a pedagógiában a fő szerepet

* RUDOLF SCHULTZE: Aus der Werkstatt der experimentellen Psychologie und Pädagogik. Leipzig, 1909. Voigtländers. Verlag.

** Dr. A. HÖFLER—Dr. St. WITASEK: Hundert Psychologische Schulversuche. Zweite vermehrte Auflage. Leipzig, S. A. Barth. 1903. (NAGY LÁSZLÓ jegyzete.)

viszik. Minthogy pedig a képzőintézetekben a pedagógiailag fontos lélektani tételek tanítására kell a fő gondot fordítani, azért *a képzőintézeti lélektani oktatásban felölelendő kísérletek nem jelentéktelen része demonstrálható eszközök nélkül.*

Szem előtt tartandó továbbá, hogy a képzőintézeti lélektani oktatásban jelentékeny szerepet játszanak azok a kísérletek, amelyek a lelki jelenségek lefolyásának csupán *a minőségét* határozzák meg. A minőségmeghatározások mindenestre aránylag nagyobb tért foglalnak el a képzőintézeti oktatásban, mint az egyetemi előadásokon és a tudományos laboratóriumokban. A minőségi kísérletek demonstráló eszközei pedig többnyire oly egyszerűek, hogy azokat bárki olcsó pénzért beszerezheti, vagy maga elkészítheti. Így használhatunk kötőtűt a bőrérzetek demonstrálására, színes papírosokat a szíkontrasztok bemutatására, zsebórát a hangerősség alsó ingerküszöbének, egyszerű fényforrásokat a látás alsó ingerküszöbének és különbségi ingerküszöbének vizsgálására, önkészítette pont-, szín-, alaksorozatokat az appercepció tüneményének bemutatására, illatos folyadékokat, ammóniákat, édes testeket az akarati tünemények létrehozására.

Ennélfogva a mechanikai műhelyekben előállított *kísérleti eszközök*, vagyis az a felszerelés, amelyet a szűkebb értelemben vett *laboratóriumi felszerelésnek* szoktunk tartani, a lélektani kísérletek bizonyos szűkebb körére szorítkozik az oktatásban, azon jelenségek demonstrálására, amelyek a lélektani tudomány mai fejlettsége szerint nem demonstrálhatók a mennyiségi viszonyok mérése nélkül. Ilyenek a WEBER-féle törvény, a reakció-törvények, a térküszöb, a hangsorozat alsó és felső határa, a hang-, a színmegkülönböztető képesség (a zenei és színérzék) vizsgálata, az appercepció-tünemények időbeli viszonyának vizsgálata, az emlékezeti erő meghatározása, az izomenergia változási viszonyainak vizsgálata. Ennélfogva a tanítóképző intézeti lélektani felszerelés, ha a legszükségesebbet, a nélkülözhetetlent tartjuk szemünk előtt, csak a következő eszközökre, illetőleg eszközcsoportokra terjed ki: két színpörgettyű, a szükséges színgorongokkal, hangvillarendszerek és GALTON-féle síp, eszteziométerek, tachystoskop a szükséges kísérleti felszereléssel, emlékezetmérő a szükséges kísérleti felszereléssel, kymographion a reakciós kísérletekhez való, továbbá az érzelmi kifejező mozgások demonstrálására szolgáló felszereléssel, ergográf; időmérő készülékek; JAQUET-féle chronográf, s a JAQUET-féle 0,2 másodperces kronométeróra, megtevesztő súlyok és alakok.

Budapesten, a VI. ker. áll. tanítóképző intézetben 1909. február havában létesült az első magyarországi képzőintézeti lélektani laboratórium. E laboratórium létrehozásában NEMÉNYI IMRE dr. miniszteri tanácsos, a közoktatásügyi minisztériumban a tanítóképző osztály vezetője, RANSCHBURG PÁL dr. egy. m. tanár, FARKAS SÁNDOR tanítóképző intézeti igazgató s magam, mint a laboratórium vezetője fáradoztunk, s a berendezés gondos előkészület alapján jött létre. S habár a laboratórium megalkotásában, különösen pedig továbbfejlesztésében nagyjában a fenti elvek érvényesültek, mint első kísérlet elég hiányt (különösen a helyiség esetlik kifogás alá) s talán a képzőintézet szempontjából fölösleget is mutat, a képzőintézetek számára legalább Magyarországon bizonyos mértékig mintának vehető. A laboratórium már másfél éve áll a pedagógiai oktatás szolgálatában, s az eddig elért siker bizonyítja a laboratórium szükségét és berendezése irányelveinek helyességét. Működéséből a következő tapasztalatokat merítettük a lélektani s a pedagógiai oktatás számára:

a) A lélektannak kísérleti módszerekkel való tanítása a tanulók figyelmét az elmékedések helyett *a lelki élet konkrét tényei felé irányította*, ami őket arra indí-

totta, hogy a lelki jelenségeket mind magukon, mind társaikon, más felnőtt egyéneken s a gyermekeken megfigyeljük és elemezzük.

Utasítást is kaptak a tanulók egyes primitív kísérletek végrehajtására önmagukon, társaikon, s otthon más egyéneken. Az ő egyszerű próbáik őket továbbgondolkodásra, a lélektani jelenségekkel való behatóbb foglalkozásokra serkentették.

Ezen eljárás miatt a lélektan elméleti anyaga csökkent ugyan, és mégis gyarapodott a tanulók lélektani intelligenciája, felfogásmódja.

b) Az a körülmény, hogy ugyanazon kísérletek néha több egyénen hajtottak végre, figyelmessé tette őket oly *egyéni különbségekre*, amelyek annak előtte az ő megfigyeléseik körétől távol estek. Ez arra segítette őket, hogy a finomabb egyéni különbségeket könnyebben megfigyelhessék és megérthessék. A lélektani megfigyelő képességnek ilyen irányú fejlődése a tanítójelöltek gyakorlati pedagógiai kiképzésének igen becses alkotó eleme.

c) Az a körülmény, hogy a tanított lélektani tételek nem elképzelt példák, tehát nem elvont tételből származnak, hanem valóságos életjelenségekből, megkönnyítette a tételek *gyakorlati alkalmazását* a művészetekre, a természeti életre s a didaktikára. Egyszerű utalások elégségesek voltak ahhoz, hogy pl. a színkontraszt-tüneményekből a képzőművészet bizonyos színhatásait, a színekverésekből egyes természeti jelenségeket maguk a tanulók megmagyarázzanak. A figyelem, a képzetreprodukció motívumainak kísérleti bemutatásaiból, az emlékezeti, képzeleti kísérletekből pedig önként következtek a didaktika egyes alapvető szabályai.

d) A neveléstan propedeutikájának, a lélektannak induktív kísérleti tanítása kihatott a neveléstani tárgyak tanításának módszerére is. A didaktika tanításába is belekerültek oly kísérleti eljárások, amelyek a tételek bizonyítására alkalmasak voltak. A tanulók meggyőződtek, hogy a didaktikában éppúgy szükséges az *induktív vizsgálódás*, mint a lélektanban, amely nélkül a tételek bizonytalannak, s gyakorlatilag csekély értékűek, sőt belátták a tanulók a nagyobb arányú adatgyűjtések szükségét is. Így adatokat gyűjtöttünk a magasabb évfolyamokon a gyakorló iskolai tanulók között az érdeklődés egész köréről, történtek továbbá rendszeres gyűjtések az ösztönszerű rajzokból. Az így összegyűjtött adatokat feldolgoztuk, s a pedagógia és didaktika számára értékesítettük. Ilyen módon nemcsak a lélektani tanítás öltött egészen új képet, hanem legalább bizonyos mértékig mélyebbé és tartalmasabbá lett a didaktika tanítása is.

NAGY LÁSZLÓ

Értesítő, 1909/1910. 3—9. old.

*

„Ezen időre esik intézetünk *gyermektanulmányi múzeumának* megalapítása. A gyermektanulmányi múzeum a gyakorlóiskolai tanulók rajzaiból, a tanítónövendékek gyűjtéseiből s egyes lelkes gyűjtők (tanítók) adományaiból került össze. A gyermektanulmányi múzeum jelenleg két főosztályból áll:

I. Az egyik osztályt az *öztönszerű gyermekrajzok* alkotják.

II. A második osztályba pedig az *öztönszerű gyermek-kézimunkák* tartoznak. Az ösztönszerű kézimunkák osztálya ismét több alcsoportból áll, ezek: 1. papírmunkák, 2. famunkák, 3. vegyes munkák. A kézimunka-gyűjtemény jelenleg 240 darabból áll. Mindegyik darab el van látva a tudományos vizsgálatokhoz szükséges adatokkal.”

Értesítő, 1909/1910. 10. old.

*

„... az intézeti növendékek laboratóriumi munkája. Szükségesnek tartom eleve is kijelenteni, hogy ez nem abból állott, hogy a növendékek a laboratóriumban lélektani kísérleteket végeztek volna. Ennyire még nem fejlődött ez ügy, s ez egyelőre a célon túli lövés volna. Hanem állott abból, hogy a közösen végrehajtott tömeges kísérletek anyagát egyesek feldolgozták. Az ezen körbe tartozó munkák közül megemlítem, hogy MORAVCSIK ERIKA II. éves növendék feldolgozta az érzékleteknek a figyelemre való hatásáról szerzett adatgyűjteményt. Mások pedig a képzetkapcsolódásokra, a képzeletre tartozó kísérleti eredményeket próbálták feldolgozni. Megjegyzendő, hogy az I. és II. éves növendékek gyermeklélektani megfigyeléseket is gyűjtöttek, amelyeket a rendes órák keretében beszéltünk meg.

Végül a növendékek laboratóriumi munkájának keretében említettem meg, hogy a negyedéves tanítónövendékek előtt adatgyűjtést végeztem a gyakorló elemi iskola 2—6. osztályaiban a gyermekek érdeklődéséről. Az adatgyűjtés a Magyar Gyermektanulmányi Társaság által kibocsátott I. kérdőív alapján történt. A gyermekeket a következő 11 kérdésről kérdeztük meg:

1. Melyik tantárgyat szeretitek legjobban? Miért?
2. Melyik tantárgyat szeretitek legkevésbé? Miért?
3. Mivel foglalkoztok otthon legszívesebben? Miért?
4. Mivel foglalkoztok otthon legkevésbé szívesen? Miért?
5. Mivel szeretnétek az időt leginkább eltölteni?
6. Melyik a legkedvesebb olvasmányotok? Miért?
7. Mit játszatok legszívesebben? Miért?
8. Milyen ajándékot szeretnétek karácsonyra kapni?
9. Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel?
10. Kihez szeretnél leginkább hasonlítani? Miért?
11. Kihez nem szeretnél hasonlítani? Miért?

A gyermekek a Magyar Gyermektanulmányi Társaság kérdőívében meghatározott módszer szerint írásbelileg válaszoltak a kérdésekre. Begyűlt összesen 375 adat, amit VIKTOR GABRIELLA negyedéves növendéknek adtam át feldolgozás végett. VIKTOR GABRIELLA 122 oldalas nagy munkájának oldotta meg feladatát éspedig sikerrel.”

Értesítő, 1909/1910. 11—12. old.

*

1910. december 10—31. között rendezte NAGY LÁSZLÓ az első hazai kísérleti lélektani tanfolyamot a VI. kerületi tanítóképzőben. Részlet a beszámolóból:

„Didaktikai kísérletek. (NAGY LÁSZLÓ előadásai.)

1. Dec. 14. 8—9. óra. Az érzékleleti egyéni típusok meghatározása, a tanítóképző intézet II. osztályában a KRAEPLIN asszociációs módszere szerint. Tömeges kísérlet.
2. Dec. 16. 8—10. óra. A gondolkodás egyéni típusainak megállapítása a NÓGRÁDY—BINET-féle módszerrel a gyakorló elemi iskola II—VI. osztályában. Tömeges kísérlet.
3. Dec. 19. 8—9. óra. A tanulás általános és egyéni módjának, s ezzel kapcsolatosan az egyéni érzékleleti típusok meghatározása a felnőttbebb tanulókon a NECSÁJEV-módszere szerint a tanítóképző intézet I. osztályában.
4. Dec. 19. 10—11. óra. Az előbbi kísérlet végrehajtása a tanítóképző intézet II. osztályában. Tömeges vizsgálat.
5. Dec. 19. 11—12. óra. Mintatanítás a lélektanból a tanítóképző intézet II. osztályában.
6. Dec. 19. 9—10. óra. Emlékezetvizsgálat a RANSCHBURG-féle szópár-módszerrel, a gyakorló iskolának egyik III. és egy IV. osztályú tanulóján. Egyéni vizsgálat.
7. Dec. 20. 8—1. óra. Fáradtságmérések a KRAEPLIN-féle módszer szerint a számoszlopokkal, a tanítóképző intézet I. osztályában. Tömeges kísérletek.
8. Dec. 21. 8—10. óra. Adatgyűjtések a gyermekek esztétikai érdeklődésének megállapítása végett, a gyakorló elemi iskola II—VI. osztályaiban. Tömeges kísérlet.

A didaktikai kísérletek vezetésében követett módszer.

1. Az előadó minden kísérletet az összes hallgató jelenlétében, s ha az eredmény kockáztatása nélkül tehetné, az ő segédkezésükkel hajtott végre.

2. Minden didaktikai kísérlet végrehajtását konferencia követte. Ezen a konferencián megvitatták az illető vizsgálatnak

a) a tudomány mai állása szerint fölmerült problémáit,

b) a vizsgálat pedagógiai értékét,

c) azon módot, amely szerint a hallgatók a vizsgálat eredményeit feldolgozzák,

d) tájékoztatta a hallgatókat a megfelelő irodalomban.

3. Ezután az előadó kiosztotta a gyűjtött anyagot a hallgatók között.

4. Az utolsó napon tartott zárókonferencián

a) minden hallgató referált az ő adatanyagáról,

b) közös megállapodásra jutottak a vizsgálatok végrehajtásában s az anyag feldolgozásában szükséges részletekre és módosításokra nézve.

5. E konferenciákon megvitatták:

a) az egyéniségi vizsgálatok problémáit és módszereit,

b) a fáradtsági vizsgálatok kérdéseit és módszereit,

c) az emlékezetvizsgálatok módszereit,

d) az adatgyűjtő módszerek lélektani és pedagógiai értékét.

Értesítő, 1910/1911. 26—27. old.

*

„Az Önképzőkör BORS JOLÁN IV. éves növendék »A gyermek esztétikai érdeklődése« című dolgozatát érdemkönyvbe iktatta.”

Értesítő, 1910/1911. 50. old.

*

AZ INDUKTÍV MÓDSZER A PEDAGÓGIA TANÍTÁSÁBAN

1907-ben szervezték újonnan a VI. ker. tanítónőképző intézetet, ekkor lett állami intézetté, s kapta mai helyiségeit. Tehát öt év óta működik ezen minőségében. Az első év a külső szervezkedés éve volt. A belső átszervezés 1908-ban indult meg. Ezen belső szervezkedés legnevezetesebb ténye volt már az első évben, hogy felállították a lélektani laboratóriumot. A laboratórium felállítására megadta a belső átalakulás fő jellemvonását, irányát. Habár ez így van, mégsem volna helyes a laboratóriumot a maga elszigeteltségében, mint az egyedüli kimagasló tényt fogni fel.

A lélektani laboratórium csak tagozata annak a nevezetes rendszernek, amely az intézetben a pedagógiai oktatásra nézve gyorsan kialakult, s amely rendszer kialakulásában az összes tanárok közös akarattal, közös tevékenységgel vettek részt. Ez a rendszer a maga egészében fontos s jellemzi a VI. ker. tanítónőképzőt. Mert a bp-i VI. ker. áll. tanítónőképző intézetben a pedagógiai oktatás rendszere az egész oktatást egységesítő tényezővé fejlődött.

Ezen rendszer egyes mozzanatairól már beszámoltam a VI. ker. képző 1909., 1910. és 1911. évi értesítőiben, tehát már három ízben. Folytatom a leíró munkát ez alkalommal is, és pedig most összefoglalóbban és részletesebben, azért, mert e rendszer már négy éve áll fenn, s egy egész tanítói nemzedéket felnevelt, tehát a próbát valamennyire kiállotta; meg azért is, mert a rendszer évről évre jobban kialakult, „rendszeresebbé” lett.

Az intézetben alkalmazott oktatástani módszer szülőanyja az a természet-tudományos világfelfogás, amely a pedagógiai tudományok körében csak e században tört utat. Ez a felfogás a szabad kutatást, az egyéni tudományos meggyőződést vallja alapelveül, s nagyobb súlyt vet a tényekre, mint az elméletekre, a tudományos alapon álló kísérletezésre, mint a könyvtudományra. Igaz, hogy az indukció eddig is hangoztatott elve volt a pedagógiai tudományoknak, de a kísérletezésnek fárasztó és kényelmetlen, tudást és bátorságot kívánó útjára csak most kezdenek térni a pedagógusok. Hogy ez az új irány az új törekvéseknek, fejlődéseknek, reformoknak, tudományos tételeknek sok csíráját rejtí méhében, s hogy a tanítóképző intézetek mostanáig a könyvpedagógia taposott útain haladtak lomhán és kényelmesen, nemcsak hazánkban, hanem a külföldön is, azt, mint ismeretes tény, azt hiszem, fejtegetnem nem szükséges. Ellenben feladatom az, hogy leírjam, minő törekvések és tervek merültek fel, s azok miként valósultak meg a VI. ker. tanítónőképző intézetben ebben az irányban, 1908-tól 1912-ig.

Az 1908—9. iskolai év legelején azonnal megindult a munka a FARKAS SÁNDOR igazgatóval eleve megállapított terv szerint minden irányban. Az egész pedagógiai oktatást, amennyire lehetett, induktív alapra raktuk. A legbuzgóbb, a meggyőződés erejével támogató segítőtársaim voltak ennek keresztülvitelében FARKAS SÁNDOR igazgató és URHEGYI ALAJOS tanár, a gyakorló iskola tanítója. URHEGYI, e kiváló művésztanítót, megbeszélésünk szerint FARKAS SÁNDOR kérte át hozzánk az aradi tanítóképző intézetből. URHEGYI és az egész tanári testület közreműködésével azonnal meg volt kezdhető a 3-ik osztálybeli oktatás-tannak, nemkülönben a 4-ik osztálybeli oktatástani továbbképzésnek az induktív alapra való helyezése. URHEGYI ALAJOS, továbbá DEMJÉN ILONA, a gyakorló iskola első és második osztályának vezetője, FARKAS SÁNDOR s a tanárok legnagyobb része felkérésre mintatanításokat tartottak, s a mintatanítások e rendszerén és a népiskolai új kitűnő tanterven és utasításokon épülhetett fel a részletes módszertan s az általános oktatásban legtöbb fejezetének induktív tanítása. Eljárásunk a következő volt:

1. A tanító (tanár) megtartotta a mintatanítást.
2. A mintatanítást a növendékek előtt beható megbeszélés, elemzés tárgyává tettem.
3. A módszertani tételeket megállapítottuk s elláttuk részletes lélektani magyarázatokkal.

4. Megismertettük a tanterv és utasítás odavágó intézkedéseit.

5. Az egész anyagot rendszerbe foglaltuk.

Ez történt a 3-ik osztályban az oktatásban tanítása céljából. A 4-ik osztályban folytattuk a mintatanítások s ezek-feldolgozásának rendszerét. E tanításokat azonban itt már csak a didaktikai ismeretek kiegészítésére s a növendékek próbatanításainak támogatására használtuk fel. Megjegyzem, hogy az egyes tanulók próbatanításait is a bírálatok alkalmával beható elemzés tárgyává tettem, s azokat is felhasználtn didaktikai tételek megállapítására, a pedagógiai ismeretek kiegészítésére. Ebből a célból a legtöbb próbatanítás után a próbatanítások elemzéseinek eredményeit s a bírálatokban foglalt gondolatokat rövid tételekbe foglaltam össze, amelyeket fel is írtam a táblára s leírtam a növendékekkel is a bírálati füzetekbe. Ily módon a speciális tanítói eljárásoknak egész gyűjteményét kaptuk, amelyek egyrészt a következő gyakorlati tanításokon útmutatásul

szolgáltak, másrészt kiegészítették a tanulók módszertani s pedagógiai ismereteit igen becses részletekkel.

A mintatanítások megtartásában és feldolgozásában a következő módszert követtük:

1. A tanár a mintatanítás előtt ismertette a növendékek számára tanításának tárgyát, kompozíciójának alapgondolatait s a kivitel módszerét. A tanár a tanítás vázlatát felírta a táblára vagy lediktálta.

2. A tanár megtartotta a tanítást. A tanítónövendékek a tanítást lejegyezték.

3. A tanítást követő pedagógiai órán, ha csak lehetett, a tanár jelenlétében elemeztük a mintatanítást, s végül az eredményeket összefoglaltuk. Az egész tanítás menetét s a módszertani tételeket felírtam a táblára, a növendékek a füzetjükbe.

Ennek a munkának megvolt több irányban a kedvező hatása. A tanítónövendékekben, tapasztalván a pedagógiának az élettel való szoros összeforrottságát, kifejlődött bennük a pedagógiai tételek iránt való bizalom, azok gyakorlati értékében való hit. Lassanként megszűnt a tanulók azon hagyományos felfogása, hogy a pedagógia semmi egyéb, mint szép fogalmazvány, hatásos lecke-felmondás anyaga, hanem úgy fogták fel a tételeket, mint gyakorlati problémákat, amelyekkel érdemes foglalkozni az ő probatanításaik magasabb rendű sikere érdekében. Megszűnt a nagy hézag a pedagógiai elmélet és gyakorlat között, amelyet hiába igyekeztek elenyésztetni a tudósok böles elméleti fejtegetései. Megszűnt ott, ahol erre a legnagyobb szükség van: a kezdő tanítók lelkében.

Meg kell becsülnünk az eljárásnak egy másik értékét is. A pedagógia tanítása nem egy embernek a munkája, hanem együttes munka volt. Az anyagot a gyakorló iskola és a szaktudományok tanárainak tanításai szolgáltatták, a pedagógia tanárának munkája leginkább csak a feldolgozásból, a kiválogatásból, kiegészítésből, megmagyarázásból s a tételek megállapításából, egyszóval az anyag rendezéséből s az eredmények rendszerezéséből állt. A munkának ez a módja a növendékekre nézve egy tanulást rejtetett magában. Megváltozott az a felfogásuk, hogy a pedagógia csak tantárgy a többi tantárgyak mellett, a gyakorlati tanítás pedig különálló pepecselés a gyakorló iskolában, amit ők és a gyakorló iskola tanítói elvégeznek maguk között, amihez senki másnak s az egész tanítóképző intézeti oktatásnak semmi köze. Ellenben létrejött a növendékeknek az a meggyőződése, hogy az egész tanítóképzőintézeti oktatásnak szálai az ő gyakorlati tanításaikban futnak össze, hogy az ő tanítási próbáik az ő összes tudásuknak, összes képességeiknek örökifejtése, kulturális nívójuknak megnyilatkozása, s a pedagógia pedig az egyesítő, az összefoglaló erő, az égboltozat, amely befedi az egész tanítóképző intézeti oktatást.

Mint láttuk, a mintatanítások rendszerén épült fel a pedagógia tanítása. Ez a rendszer természetszerűen fejlesztette ki bizonyos fokig az intézet pedagógiai egységét. Az a körülmény, hogy a mintatanítások felhasználtatták a didaktika tanítására, arra készítette a pedagógia tanárát s a gyakorló iskola tanítóit, a szaktanárokat, hogy a tanítás előtt konferáljanak egymással. A tanítás megtartása után pedig többnyire jelen voltak a tanárok a mintatanítások részletes és összefoglaló tárgyalásán. Ezekből az érintkezésekből önkénytelenül fejlődtek ki bizonyos pedagógiai nézetközösségek.

Ez a nézetközösség korántsem a sablonra, a dogmák uralmára vezetett, ami az egyént megköti, az egyéni felfogást lenyűgözi. Ez a nézetközösség tulajdonképpen a *szellem* közösségéből állott. Milyen volt ez a közös szellem? Korántsem konzervatív, de nem is radikális, hanem *reformszellem*. Minden tanár törekedett

a maga módszerének javítására, sőt reformeszmék kialakítására s megvalósítására. Az a nézetközösség tehát az egyeseket megkötés helyett magasabb erőki-fejtésre ösztönözte, amiből mind az egyéni, mind a közös életnek magasabb fellendülése származott. Hogy ez az élet milyen szellemet teremtett meg az ifjúságban, azt mindenki könnyen gondolhatja.

Az ekképpen fölmerült reformgondolatok gazdagsága érlelte meg Farkas Sándorban s e sorok írójában a tanítóképző intézet pedagógiai hivatásáról való új gondolatot. Ezen felfogás szerint a tanítóképző intézetnek a nemzet pedagógiai életében magasabb hivatása van. A tanítóképző, mint különösen pedagógiai intézet, nem elégedhetik meg a pedagógiai eszmék terjesztésének magasztos, de fejlesztésre szoruló feladatával. A tanítóképző intézet nemcsak képzőiskola, hanem bizonyos esetekben s kedvező feltételek mellett pedagógiai kísérleti állomás is. Világosan és konkrét módon szólva, a tanítóképző intézetben ki kell próbálni az újabb didaktikai eszméket, irányokat, kísérleteket. Ez a hivatása azonban csak akkor válik aktuálissá, ha a képzőintézet el van látva jól felszerelt lélektani laboratóriumokkal, amelyekben az új irányok tudományos alapja igazolható, s ha a pedagógia arra alkalmas, jól kiképzett s a modern pedagógiai törekvésekben s a kísérleti-módszerekben járatos pedagógus kezében van.

A módszerek fejlesztése tehát nem újabb módszeres elméleteknek többé-kevésbé önkényes felállításában áll, hanem az újabb eljárások egybevető kipróbálásában. Minthogy e kipróbálásokhoz legalább a tárgyi feltételek nem hiányoztak intézetünkben, Farkas Sándor és e sorok írója elhatározták, hogy eszméjük kiviteléhez hozzáfognak. Meghívtunk kiváló módszerészeket, hogy az általuk képviselt új módszert mutassák be intézetünk gyakorló iskolájában.

Így sikerült megnyernünk PALÁGYI LAJOS jeles költőt, a budapesti II. ker. tanítónőképzőben a magyar irodalom tanárát, nemkülönben URHEGYI ALAJOST, hogy a verstárgyalásoknak személyük által képviselt újabb módszereit párhuzamosan mutassák be. Ez a bemutatás 1909-ben meg is történt. Így mutatta be módszerét KAPRONCZAY MIHÁLY, a jeles énekpedagógus 1910-ben, s 1911-ben pedig URHEGYI ALAJOS a művészi képek tárgyalásmódját, mint a művészi érzelem nevelésének eszközét tárta fel előttünk egy tanításában. A bemutatásokon az intézeti tanárokon kívül részt vettek rendszeren más meghívott pedagógusok is és az intézet legfelsőbb osztályainak növendékei. A bemutatás lefolyása, amely némi eltéréssel általában megegyezett a mintatanításával, a következő volt:

1. A bemutató tanító tájékoztatta a közönséget módszeréről, s jelezte tanításának tárgyát s menetét.

2. Ezután nyomban következett a tanítás.

3. Rendszeren néhány nap múlva következett a vita, amelyen részt vett a bemutató tanítás egész közönsége. A vitát részletes tárgyalás vezette be, amelyet a pedagógia tanára a jelen volt növendékekkel a tanításról tartott.

Ezen bemutató tanítások hatása elsősorban általános volt: módot nyújtottak egyes módszertani kérdések megoldására; gyakorlati eredményük volt pedig, hogy az intézet gyakorló iskolájában kialakult módszertani reformok újabb gondolatokkal gazdagodtak, sőt, ami még fontosabb, a felmerült módszereket az elemi iskolában alkalmaztuk, s részletesen kipróbáltuk. Ennek eredménye lett, hogy URHEGYI ALAJOS iskolájában a verstárgyalás módszerét módosította, PATAKI VILMOS zenetanár pedig részletesen átírdomította az elemi iskolai énektanulási módszerét. A tanításoknak nagy hatása volt a növendékekre is. A magas színvonalon álló, kitűnő bemutatások rendszeren elragadták őket, megtanultak

didaktikai eszmékért lelkesedni, s eme lelkesedésük némelykor szép cselekedetekben nyilvánult.

A lélektan tanításának anyaga és módszere

(Tanulmányának e fejezetében NAGY LÁSZLÓ ismerteti a tanítóképző intézet lélektani tantervi anyagát, s röviden fejtegeti e tananyag oktatásának módszerét is.)

Végszó

Fejtegetésemben nem szoltam a pedagógia minden ágáról, így nem az élettanról, a szervezettanról s a neveléstörténelemről. Ennek egyszerű oka e cikk leíró természete. Adni óhajtottam az intézetünkben folyó pedagógiai oktatás monográfiáját. A mi eljárásunkat karakterizálja a második osztálybeli lélektani s a harmadik osztályú neveléstan. Egyébként is ez a két tantárgy a legproblematicusabb, de egyúttal a legfontosabb része a képzőintézeti pedagógiának, ezekben csúcsosodik ki a pedagógiai oktatás rendszere és módszere. Az első osztálybeli élettan tanításának természettudományi induktív módszere, a harmadik osztályú szervezettan történelem-fejlődéstani, a negyedik osztálybeli neveléstörténet deduktív bölcsélet-művelődéstörténeti módszere megállapítottnak vehető.

Következnék még azon kérdés eldöntése, hogy a neveléstani tárgyak itt követett módszere vajon fokozza-e az eredményt. Négy évi tapasztalatom, hogy ez a módszer fokozza az eredményt mind elméleti, mind gyakorlati irányban. Habár ezen ítéletem tapasztalati úton jött létre, az eredmény megítélésében mégsem gondolom egészen illetékesnek önmagamot, mert az ítélet keletkezéséből nincs kizárva az autoszugesztio. Azért tőlem s az intézettől távol álló egyének tapasztalataira hivatkozom. Az egyik VÁNGEL JENŐ dr, a „Paedagogium” igazgatója, aki az 1910. évben tartott képesítő vizsgálatokon kiemelte a tanító-nő jelöltek tartalmas s mélyebb lélektani felfogástól átítatott tanításait, s ezt a sikert azon harmóniának, szoros kapcsolatnak tulajdonítja, amely az intézetben az elméleti pedagógiai oktatás, s a mintatanítások között fennáll. A másik szakvélemény NÉGYESSY LÁSZLÓ dr. egyetemi tanáré, aki a most, 1912-ben lefolyt tanítóképesítő vizsgálatokon mint elnök egyebek között kiemelte a pedagógiai tárgyakban felmutatott eredményt, a jelöltek feleleteinek biztosságát, az önálló fejtegetésekben, a véleményalkotásban, a problémák megoldásában való készséget, különösen pedig azon határozottságot és könnyedséget, amellyel a jelöltek elméleti tudásukat a gyakorlatra tudják alkalmazni. Ezt az eredményt a *pedagógia oktatásában követett induktív módszernek tulajdonítja*, amelynél fogva a tanulók tudása biztos alapot kap. E tudásban van élet, van közvetlenség.

NAGY LÁSZLÓ

Értesítő, 1911/1912. 3—23. old.

Az 1911 decemberében ismét megrendezett kísérleti lélektani tanfolyamon „NAGY LÁSZLÓ” előadásai az idén is két körben mozogtak. Kitűzött feladata szerint bevezette a tanfolyamhallgatókat azon demonstrációkba, amelyek a képzőintézeti lélektani oktatás keretében helyet foglalhatnak, továbbá bemutatta azon pedagógiai-pszichológiai tömegkísérleteket, amelyek a tanárt rávezetik kísérleti pedagógiai vizsgálódásokra, s a tanulók egyéni képességeinek, tulajdon-

ságainak megállapítására. NAGY LÁSZLÓ előadásaiban a tanítóképző intézeti lélektani demonstrációk a múlt évihez képest változatlanok maradtak, a pedagógiai-pszichológiai kísérletek a következők voltak:

1. *A gyermekek látóképességének vizsgálata* a BINET—SIMON-féle táblák s utasítások szerint, a gyakorló elemi iskola II—VI. osztályaiban.

2. *Intelligencia-vizsgálat* az EBBINGHAUS-féle kihagyásos (kombinációs) módszerrel, a gyakorló elemi iskola II—VI. osztályaiban s a tanítóképző I—IV. osztályaiban.

3. *A szellemi fáradtság mérése* a BURGSTEIN—KRAEPLIN-féle számoszlopokkal, CLAPARÈDE módosítása szerint, a számoszlopok összeállításában s az eredményszámításban NAGY LÁSZLÓ módosítása szerint, a tanítóképző intézet I. osztályában.

4. *Tárgyképzet-típus vizsgálat a szóreakciók módszerével* PFEIFFER szerint, a gyakorló elemi iskola III—VI. osztályaiban s a tanítóképző intézet II. osztályában.

5. *Gondolkodás-típus vizsgálat* a BINET—NÓGRÁDY-féle módszer szerint, színes és színtelen képekkel, a tanítóképző intézet II. osztályában s a gyakorló elemi iskola III—VI. osztályaiban.

A pedagógiai-pszichológiai kísérletekben követett eljárás hasonló volt az előbbi évekéhez. A kísérletek bemutatását mindenkor követte az illető tétel elméleti és gyakorlati problémáinak megbeszélése és a részletes utasítás a kapott adatok feldolgozására nézve. A hallgatók az utolsó napon beszámoltak az adatokból megállapítható eredményekről.”

Értesítő, 1911/1912. 26. old.

„Petőfi Önképzőkörünk NAGY LÁSZLÓ c. igazgató vezetése alatt oly szépen működött, hogy kéthetenként tartott minden gyűlése ünnepszámba ment, és az ifjúság ezen ünnepélyein a tanári testület is örömmel vett részt.”

Értesítő, 1911/1912. 52. old.

Öröfelosztás

	Osztályok				Tanít	
	I.	II.	III.	IV.		
Nagy László	2	3	3	2	pedagógiát	az önképzőkör
r. tanár	—	—	2	6	gyakorlati	elnöke
c. igazgató					tanításokat	

„Önképzőkörünk, mint az elmúlt esztendőben, úgy ezidén is sokoldalú munkásságot fejtett ki. Nem szakadt meg a folytonosság, van továbbfejlődés is, ezért mindenesetre dicsérendő az ifjúság. De az eredmény legnagyobb részben tanárelnökünknek, Nagy László igazgató úrnak köszönhető, ki továbbvitte az eddig felmerült gondolatokat, sőt új lendületet, új irányt adott munkánknak azzal, hogy megalapította az »aktuális bizottságot«.”

A bizottság feladata volt a mai kor mozgalmait figyelemmel kísérni s azokról az önképzőkörön referálni. A cél az, hogy ismerjük meg saját korunkat. Nagy munkásság indul meg: részint önszántukból vállalkoznak, részint a bizottság jelöli ki az arravalókat. A kísérletek fényesen sikerültek” — jelenti BLASKOVICH EDIT, az önképzőkör ifjúsági elnöke.

Értesítő, 1912/1913. 39. old.

„1913. november hóban CLAPARÈDE EDE dr., a genfi egyetemen a lélektan tanára kereste fel a VI. ker. képző lélektani laboratóriumát, s elismeréssel szólott annak felszereléséről. Az iskolai év végén pedig SCHNELLER ISTVÁN dr., a kolozsvári egyetem tanára tisztelte meg látogatásával a laboratóriumot.”

Értesítő, 1913/1914. 28. old.

Minden tanév végén jelentést készített NAGY LÁSZLÓ azokról a saját munkálatairól is, amelyeket az intézet pedagógiai-pszichológiai laboratóriumában végzett. Az 1913/1914-i tanévben például a következőkkel foglalkozott:

„1. *A gyermek esztétikai életének fejlődése.* Az ezen tétel vizsgálataira szolgáló összehasonlító anyag a Meumann, Müller és Dehning vizsgálataitól eltérően nem a rész-művészetek köréből válogatott ki, hanem gyermekrajz-fejlődéstani alapon állítottott össze.

2. *Az olvasmányok érzelmi s akarati hatása.* Adatgyűjtés a tanítónőképző intézet I–IV. osztályaiban, 14–18 éves leánytanulókon. A tanulók a következő kérdésekre feleltek lehetőleg részletesen, egymástól függetlenül:

a) Miben mutatkozik az olvasmány hatása reám most 1. gondolkodásomra? 2. cselekvéseimre? Hogyan hatottak az olvasmányok gyermekkoromban?

b) Ugyanezen kérdések a színdarabokról.

c) A mozisínházakról.

3. *A tanulók egyéniségének megnyilvánulása az otthoni s az iskolai foglalkozásokban.* Adatgyűjtés a tanítónőképző intézet I–IV. osztályaiban, 14–18 éves leánytanulókon. A feltett kérdések voltak:

a) Mivel foglalkozom általában a legszívesebben?

b) Mihez érzek magamban különös tehetséget?

c) Mivel kell legtöbbet foglalkoznom?

d) Mily irányban érek el legtöbb eredményt?”

Értesítő, 1913/1914. 29. old.

„Önképzőkörünk ez évben is, Nagy László igazgató úr szakszerű és jóságos vezetésével, a tanári kar jóindulatú támogatásával folytatta munkáját.”

Értesítő, 1913/1914. 40. old.

„Mivel a lélektani laboratórium vezetője, NAGY LÁSZLÓ, a lefolyt rendkívüli évben az összes pedagógiai tárgyakon kívül a megüresedett természettudományi tanszéket is betöltötte, a laboratóriumi munkára ideje alig maradt, továbbá, mert a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr takarékosági okokból a laboratóriumtól a külön dotációt megvonta, ezért sem ez intézménynek nagyobb fokú gyarapodásáról, sem mélyreható munkásságáról nem lehetett szó. Új eszközök, új berendezések nem szereztek be. Önálló munkálatként kettőt említhetek csupán fel, az egyik az összes intézeti növények és gyökörök iskolai tanulókon évnegyedenként végzett testmérések, úgymint magasság-, súly-, tüdő- és izomerőmérések s ezeket kísérő intelligencia-mérések.

A másik önálló munkát gyanánt említhető fel egy sebesült agyú katona lélektani vizsgálata, amelynek módszere és eredményei »A Gyermekek« című folyóirat 1915. évfolyamának 3–4. füzetében közöltek.”

Értesítő, 1914/1915. 18. old.

A LÉLEKTANI LABORATÓRIUM FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE

Intézetünk lélektani laboratóriumának legnevezetesebb eseménye az 1916. február 21-én 12.123. sz. a. kelt miniszteri rendelet, amely elrendeli, hogy az APPONYI-kollégium pedagógiai szakon levő tagjai a tanítónőképző intézeti lélektani tanítás kísérleti módszerében gyakorlatilag képeztesse ki, s a kiképzés színhelyéül intézetünk lélektani laboratóriumát jelöli meg, s a lélektani kísérletezésbe való bevezetéssel NAGY LÁSZLÓ tanítónőképző intézeti igazgatót, a laboratórium vezetőjét bízta meg.

A mind intézetünk lélektani laboratóriumának működésére, mind általában a tanítónőképző tanárok pedagógiai kiképzésére nézve nagy fontosságú eseményt a tervszerű intézkedések egész sora előzte meg. Alapul szolgált az 1902-ben kiadott új tanítónőképző intézeti miniszteri tanterv, amely a lélektani s általában a pedagógiai oktatás tárgyaiba több ponton újabb felfogást igyekezett érvényesíteni. Ez az újabb irányzat főleg az induktív lélektani és pedagógiai kutatásoknak a pedagógiai oktatás keretébe való illesztéséből állott. Az 1911-ben kiadott tantervi utasítások világosan megjelölik a lélektanra nézve az induktív tanítás módszerét: „Nem elégedhetünk meg a lélektani tanítás közben az elképzelt

példákkal, hanem a lelki folyamatokat, amennyiben természetük megengedi, lehetőleg valósággal is idézzük elő és mutassuk be, úgy hogy a lélektan tanítása legyen demonstratív annyira, amennyire azt a lélektani tanítás céljaira szolgáló berendezések lehetővé teszik.”

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1908-ban elhatározta, hogy az 1907-ben létesült budapesti VI. ker. áll. tanítónőképző intézetben a lélektani és pedagógiai oktatás céljaira a tanterv és utasítások szellemében laboratóriumot létesít, amely 1909. év elején létre is jött, külön helyiségben, a legegyszerűbb alapfelszereléssel.

Az 1909. év október havában a közoktatásügyi kormány kiküldte NAGY LÁSZLÓ tanítóképző intézeti igazgatót a németországi lélektani laboratóriumok s az ezekben folyó kísérleti eszközök és eljárások tanulmányozására. Majd 1910 tavaszán ugyancsak NAGY LÁSZLÓ, mint a Gesellschaft für experimentelle Psychologie választott tagja, kint járt Innsbruckban a kísérleti lélektani kongresszuson, s tanulmányozta a kongresszussal kapcsolatos kísérleti lélektani kiállítást. A nyert tapasztalatok alapján a VI. ker. tanítónőképző intézet lélektani laboratóriuma tetemesen kiegészítettett, s új, célszerűbb helyiségben helyeztetett el. Az 1909/10. iskolai év végén a laboratóriumnak 120 eszköz állott rendelkezésre 3855 K 88 f értékkel. Ezzel a felszereléssel meghaladta a laboratórium az elemi iskolai tanítóképző intézet első szükségleteinek keretét. Azonban a közoktatási kormánynak a laboratóriummal kezdettől fogva országos céljai is voltak.

A közoktatási kormány a VI. ker. tanítóképző intézet lélektani laboratóriumát előkészítő intézménynek tekintette a lélektannak induktív-kísérleti módszerű tanításához, ezért, amikor az első két iskolai év tanítási eredménye rávilágított a módszer részletes kivitelének módjára, fel kívánta használni a laboratóriumnak a tanítóképző tanároknak a lélektani kísérletezésben való képzésére. Az első tanfolyam 1910 december havában jött létre, amely napi 5—7 órai elfoglaltsággal 3 hétig tartott. Tanárai voltak: NAGY LÁSZLÓ, a VI. ker. tanítónőképző laboratóriumának vezetője, és RANSCHBURG PÁL dr. egyetemi magántanár igazgatója. A tanfolyam, amelyen négy tanítóképző tanár vett részt, szép sikerrel végződött. A szervezés előrehaladó menetébe beleilleszkedik a közoktatási kormánynak az az intézkedése, hogy négy tanítóképző tanárt (KANDRAY GÉZA, MOLNÁR OSZKÁR, QUINT JÓZSEF, RÉPAY DÁNIEL), akik az első tanfolyamon részt vettek, kiküldötte Németországba az egyetemekkel kapcsolatosan folyó lélektani kísérletezések tanulmányozására.

Az 1911. évben a lélektani laboratórium fejlesztése tovább folyt. Felszerelése kiegészítettett, új helyiséget kapott, a jelenlegit. A legfontosabb változás volt e tekintetben, hogy a laboratórium gyermektanulmányi múzeummal egészült ki, amelynek alapjait FERENCZ ELLA (Káldorné) és BORS JOLÁN, akkori növendékek érdekes gyűjtése vetette meg. Az első tanári tanfolyam sikerén felbuzdulva a közoktatási kormány a másodikat, az előbbinél intenzívebb módon tartotta meg 1911 december havában, ugyanis az első tanfolyam két előadóján kívül, (NAGY L., RANSCHBURG P.) RÉVÉSZ GÉZA dr., a Tudományegyetemen a kísérleti lélektan magántanára is tartott előadásokat. A tanfolyamon most is négy tanítóképző tanár vett részt.

Az első két tanári tanfolyam tanulságai előkészítették a harmadikat, amely 1912-ben tartatott. Ezt megelőzőleg az 1912. év tavaszán kiküldötték NAGY LÁSZLÓT Berlinbe, a kísérleti lélektani kongresszus s a vele kapcsolatos kiállítás tanulmányozására. (Megjegyzendő, hogy e kiállításon a magyarok már aktíve vettek részt.) A közoktatási kormány az első két kísérleti lélektani tanfolyam s

a VI. ker. tanítónőképző intézetben folyó lélektani oktatás tapasztalatai alapján elhatározta, hogy a kísérleti eljárásokra alapított lélektani tanítást a tanterv és utasítások szellemének megfelelően kiterjeszti az összes állami tanítóképző intézetekre. Ezért a harmadik tanfolyamra beszólította az állami tanítóképző intézetekben működő mindazon pedagógiai tanárokat, akik az első két tanfolyamon nem vettek részt, összesen 23-at. A tanfolyam tanári testülete a régi volt (NAGY L., RANSCHBURG P., RÉVÉSZ G.) azzal a kiegészítéssel, hogy a lélektani kísérletezésbe való bevezetés körül NAGY LÁSZLÓnak segédkezett QUINT JÓZSEF budapesti I. ker. tanítóképző tanár. Ez a tanfolyam szintén három hétig tartott, és teljes sikerrel végződött. Természetesen, ezen nagyszabású tanfolyam sikere érdekében a VI. ker. tanítónőképző intézet lélektani laboratóriumának felszerelése nagyobb arányú fejlesztésen ment át. Ez évben 3546 K költetett újabb művekre, külföldi folyóiratokra, nyomtatványokra. Ezen nagyobb mértékű fejlesztésben figyelemmel volt a közoktatási kormány azon körülményre is, hogy növekedett az első Országos Gyermektanulmányi Kongresszus ideje, amely gyermektanulmányi produktumok és kísérleti lélektani eszközök kiállításával volt kapcsolatos. E kongresszus és kiállítás 1913. év április havában tartatott meg, amelyen a VI. ker. tanítónőképző lélektani laboratóriumának méltóképpen kellett képviselve lennie.

A kormány tervszerű intézkedéseinek sorrendjét kiegészíti az 1913. évnek július havában tartott gyakorlóiskolai lélektani és pedagógiai tanfolyam, amelynek programjába felvételre a kísérleti lélektanba és pedagógiába való bevezetés is. Előadói voltak QUINT JÓZSEF és NAGY LÁSZLÓ tanítóképző intézeti tanárok.

Mivel a jelzett tanfolyamok tartásával a vallás- és közoktatásügyi kormány céljai nem zárultak le, azért, habár újabb tanfolyam nem tartatott, tovább folyt a laboratórium fejlesztése. Az 1914. év elején újabb 720 K összeggel járult a laboratórium felszerelésének kiegészítéséhez, sőt fölterjesztések történtek újabb fontos kezelési berendezésekre. Ezekre azonban a kitört világháború miatt nem került sor.

Habár krónikánk a lélektani laboratórium felszerelésének fejlesztéséről a háború ideje alatt csak hallgathat, mégis, ezen időre, az 1915/16. iskolai évre esik azon kormányintézkedés, amely a laboratóriumot intézményesen a tanárképzés szolgálatába állította. Az 1916. évi február 12-én 12.123 sz. a. kibocsátott miniszteri rendelet, amelyről jelentésünk elején már megemlékeztünk, meghagyja, hogy az Apponyi-kollégium pedagógiai szakcsoportjainak mind férfi, mind női hallgatói a második évfolyam első félévében heti két órában a VI. ker. tanítónőképző intézet laboratóriumában a tanítóképző intézeti lélektani oktatás kísérleti anyagából és módszeréből kiképeztesse. E kormányintézkedés sokféle elvi jelentősége a szakközlönyökben (Magyar Tanítóképző, A Gyermekek) fejtegetés tárgya volt. Minket legjobban érint magának a laboratóriumnak sorsa, amely oly feladatokhoz jutott, amelyre alapításától fogva tulajdonképpen szánva volt. Ha tehát most a tanárképzésnek egyik szemináriumi feladatával megbízattott, e tény bizonyítja, hogy a laboratórium fennállásának hét éve alatt eredményesen oldotta meg a reá bízott feladatokat. Az eddigi eredmények alapján remélhető és várható, hogy a laboratórium ezentúl is sikeresen, sőt fokozott sikerrel oldja meg hármas feladatát:

1. az intézet lélektani és pedagógiai oktatásának szolgálatát mind az elméleti, mind a gyakorlati kiképzés terén;

2. a tanárjelöltek bevezetését a tanítóképző intézeti lélektani és pedagógiai kísérleti eljárások, demonstrációk módszerébe;

3. a pedagógiai pszichológia és a kísérleti pedagógia tudományos művelését. Ahhoz azonban, hogy a laboratórium e három nehéz feladatot behatóan művelhesse, a laboratórium berendezésének fejlesztése s az előadó tanár eddigi munkakörének némi módosítása szükséges.

A laboratórium a lefolyt iskolai évben már megkezdte a tanárképzés körüli teendőinek végzését; működésének azonban inkább elvi, mint gyakorlati jelentősége volt. Az idén, a hadi szolgálat miatt a kollégiumi előadásoknak egyetlen hallgatója MÁCSAY ANDRÁS másodéves tanárjelölt volt...

NAGY LÁSZLÓ

Értesítő, 1915/1916. 15—18. old.

A legközelebbi, NAGY LÁSZLÓra vonatkozó hír:

„NAGY LÁSZLÓ c. igazgató nyugalomba vonulásával gondoskodni kellett a lélektani-laboratórium vezetéséről. E tiszttel MOLNÁR OSZKÁR, intézetünk tanára bízott meg.”

Összevont Értesítő, 1918/1919—1922/1923. 5. old.